

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Välijärvi, Jouni

Title: Yhteistyötä opettajuuden vahvistamiseksi

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 The Authors. Published by Elsevier Ltd.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Välijärvi, J. (2022). Yhteistyötä opettajuuden vahvistamiseksi. In U. Mutka, & V. Turpeinen (Eds.), *Ompelualan opettajankoulutuksesta kansainväliseen kehittämistyöhön : Jyväskylän ammatillisen opettajankoulutuksen tarinallinen historia 1962–2012* (pp. 345-350). Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, 312.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-649-1>

YHTEISTYÖTÄ OPETTAJUUDEN VAHVISTAMISEKSI

Jouni Välijärvi

Toimiessani tutkijana ja professorina Jyväskylän yliopistossa lähes neljän vuosikymmenen ajan minulla oli ilo tutustua ja tehdä yhteistyötä myös monien Ammatillisen opettajakorkeakoulun kollegoiden kanssa. Aikanaan tämä ei ollut lainkaan itsestään selvää. Oppilaitosten reviirit olivat varsin selkeärajaisia ja naapuri nähtiin pikemminkin kilpailijana kuin mahdollisuutena yhteistyön kautta vahvistaa omaa asiantuntemusta. Nykyinen tilanne on täysin toinen, mistä mainiona esimerkkinä muun muassa Jyväskylän EduFutura.

UUDET AMMATTIKORKEAKOULUT – KILPAILIJOITA VAI KUMPPANEITA?

Ammattikorkeakoulujen synty 1990-luvulla oli kokemukseni mukaan varsin traumaattinen kokemus yliopistoille. Osallistuin joskus vuosikymmenen alussa opetusministeriön järjestämään seminaariin, jossa lanseerattiin ideat nuorisokoulusta ja ammattikorkeakoulusta. Ministerinä toimi tuolloinen RKP:n puheenjohtaja Cristoffer Taxell, joka hänen poliittisen taustansa huomioon ottaen ajoi uudistuksia yllättävänkin voimallisesti. Yliopistoväen suhtautuminen ideaan uusista korkeakouluista oli kriittinen ja monilta osin epäuskoinen. Moni piti uudistusta näennäisenä ”kasvojenkohotuksena”, jossa opetuksen otsikot muuttuvat akateemiseksi mutta sisältö säilyy entisellään. Uudet toimijat nähtiin myös vakavana uhkana yliopistojen rahoituskehitykselle.

Lyhyen kokeiluvaiheen jälkeen ammattikorkeakoulut vakiinnuttivat nopeasti asemansa. Ammatillinen opettajankoulutus liitettiin osaksi uusien korkeakoulujen toimintaa. Yliopistoissa epäluulo uutta koulutusmuotoa kohtaan säilyi, vaikkakin julkisuudessa alettiin jo puhua myös yhteistyön ja yhteisen alueellisen kehittämisvastuun tärkeydestä. Yhteistyöelimiä syntyi, mutta koukusten ulkopuolella yliopiston omissa suunnittelukammareissa puhuttiin varsin kitkerään sävyyn kilpailijaksi koetusta uudesta toimijasta. Kuten usein vastaavissa reformeissa, todellisen yhteistyön edellytykset instituutioiden välillä mahdollistuvat vasta, kun uudistusvaiheen kokenut sukupolvi väistyi ja uudet tekijät alkoivat vailla ennakkoluuloja nähdä yhdessä tekemisen arvon ja välttämättömyyden.

OHJAAJAKOULUTUKSESSA YHTEISTYÖ KÄYNNISTYI VARHAIN

Jo ennen opettajakorkeakoulun siirtymistä ammattikorkeakouluun opettajankouluttajat molemmissa oppilaitoksissa olivat aloittaneet yhteistyön ainakin ohjaajakoulutuksessa. Osa opinnoista oli yhteisiä, jolloin kyseisiä kursseja voitiin sisällyttää yhtä lailla ammatillisen kuin yleissivistävän oppilaitoksen opinto-ohjaajan tutkintoon. Tämä mahdollistui, kun löytyi riittävä yhteinen ymmärrys ohjaustyön merkityksestä ja samankaltaisuudesta riippumatta siitä, työskentelikö ohjaaja ammatillisessa vai yleissivistävässä oppilaitoksessa. Yleensä tässä onnistuminen edellyttää valmiutta yhteistyöhön ja ”henkilökemioiden” yhteensopivuutta. Näin ymmärtääkseni tässäkin tapauksessa. Yhteistyö hiipui sittemmin vastuullisten henkilöiden vaihtuessa. Tämä kuitenkin jätti itämään mahdollisuuden toimia yhdessä nuorten opintojen ja uravalintojen edistämiseksi samansuuntaisten toimintamallien pohjalta riippumatta siitä, missä oppimisympäristössä toimitaan. Asiaa auttoi se, että lainsäädännön uudistusten myötä ohjaajakoulutus antoi kenttätyöhön eri oppilaitosmuodot kattavan pätevyyden riippumatta siitä, missä tutkinto oli suoritettu.

AKATEEMISIA KOULUTUSPALVELUITA JA KUSTANNUSLASKENTAA

Ensimmäinen ”virallinen” koulutuksen tutkimuslaitoksen, kuten nykyisin sanottaisiin, palvelu ammattikorkeakoululle oli osallistuminen tutkijakoulutuksessa. Tässä oli mukana myös opettajakorkeakoulun henkilöstöä. Taustana oli ammattikorkeakoulun yliopettajia koskeva vaade vähintään lisensiaatin tutkinnosta, jonka uusi lainsäädäntö toi mukanaan. Tästä seurasi huomattava akateeminen koulutustarve. Tutkimuslaitos tarjosi Jyväskylässä henkilöstön koulutusohjelmaan ainakin metodista asiantuntemusta ja kirjoittajakoulutusta. Palvelulla oli toki hintansa, jonka laskeminen opetti monta asiaa suomalaisen hyvinvoinnin rahoituksesta, verotuksesta ja työn todellisesta hinnasta. Tuohon aikaan yliopistokin alkoi edellyttää todellista kustannusvastaavuutta laitosten ulkopuolisille tarjoamista palveluista. Ensimmäistä kertaa ymmärsin, että asiakkaalta pyydettävän tuntihinnan tuli olla 2,5–3-kertainen ko. henkilön tuntipalkkaan suhteutettuna, kun laskelmissa huomioon otettiin sote- ja eläkemaksut, alv ja yliopiston edellyttämät yleiskustannukset. Tämä oli hyvää oppia tulevien hankkeiden kustannuslaskentaa varten.

Olin itsekin mukana toteuttamassa kyseistä hanketta. Tällöin tutustuin moniin ammattikorkeakoulun opettajankouluttajiin erityisesti heidän tuottamiensa tieteellisten tekstien kautta. Tekstien arviointikeskustelut opettivat

ymmärtämään paitsi opettajien monipuolista asiantuntemusta myös heidän kiehtovia persoonallisuuksiaan. Näissä tapaamisissa syntyi yhteyksiä, jotka auttoivat sittemmin monien muiden yhteistyöhankkeiden sujuvuutta.

Merkittävä osa yhteistyötä tutkijakoulutuksen alueella oli Ulla Mutkan pitkäkö työjakso koulutuksen tutkimuslaitoksessa. Tutkijavaiheen aikana valmistui hänen väitöskirjansa, josta varmaankin oli hänelle iloa ja myös runsaasti hyötyä paitsi ammatillisen opettajakoulutuksen päävastuullisena Jyväskylän ammattikorkeakoulussa myös moninaisissa kansainvälisissä hankkeissa. Niiden määrä moninkertaistui hänen johtajakautenaan. Uskoakseni tutkimuslaitoksen asiantuntemuksesta Ulla sai hyvää tukea akateemiselle asiantuntemukselleen, ja tämä yhteistyö siivitti sittemmin moniin laitosten yhteisiin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin. Ullan työjakso myös toi laitoksen tutkijoille kaivattuja tuulahduksia ammatillisen koulutuksen ja sen opettajien arkitodellisuudesta.

Muutama muukin mieleenpainuva muisto opettajakouluttajien henkilökohtaisista akateemisista pyrinnoista, joita saatoin olla ainakin hieman edesauttaa, palautuu mieleeni. Leena Kaikkosen valmis väitöskirja oli jostain syystä odotellut hänen pöytälaatikossaan pitkäkön ajan. Leena oli miettinyt, oliko työ jo riittävän valmis esitarkastukseen ja kaipasi siihen ulkopuolisen kommenttia. Hän pyysi minua lukemaan työnsä, eikä minulla jäänyt mitään epäselvää sen laadusta ja valmiudesta esitarkastukseen. Loppu etenikin vauhdilla ja Leena väitteli pian tämän jälkeen. Itselleni tapahtumasta jäi perinnöksi hyvä mieli ja entistä parempi ymmärrys siitä, kuinka tärkeää on pitkän ja vaativan ponnistelun, mitä väitöskirjakin eittämättä edustaa, kriittisessä vaiheessa pyytää ja saada rehellinen ja selkeä arvio sellaiselta henkilöltä, jolla ei mitään sidoksia prosessin aiempiin vaiheisiin. Montakohan laadukasta väitöskirjaa on tämän puuttuessa jäänyt ikuisiksi ajoiksi pöytälaatikkoon.

Toisella tavalla mieltäni edelleen sykhdyttävä muistikuva jäi Veijo Turpeisen akateemisesta polusta. Veijo, joka tulevien kokkien kouluttajana oli maailman eliittiä, jaksoi sinnikkäästi saattaa kunniakkaaseen loppuun myös luki-vaikeuksien värittämän väitöskirjapolkunsa. Kävimme prosessin tiimoilta monia keskusteluja, jotka avarsivat ymmärrystäni siitä, miten kompensoida akateemisessa työssä välttämättömiä taitoja silloin, kun ne eivät ole itsestään selvinä tekijänsä käytössä. Erityisesti mieleeni jäi tapaaminen Veijon työhuoneessa, jolloin hän värikkääseen tapaansa kuvaili, kuinka voi hyödyntää huoneensa ikkunasta näkyviä puita tekstinsä rakenteistamisessa. Sittemmin puut kaadettiin, ja työn koko rakennelma piti luoda uudeksi. Vahva usko omaan päämäärään ja sen merkitykseen auttoi häntä löytämään tarvittavat keinot väitöstyön läpivientiin. Itselläni oli ilo olla Veijon lisensiaatintyön tarkastajana.

Hänen akateeminen polkunsä opetti minua ymmärtämään, kuinka voi selviytyä ulkopuolisen silmin arvioituna lähes toivottomistakin tilanteista, kunhan sisäinen kipinä vain on riittävän vahva. Mietin usein sitä, kuinka moni luki-vaikeuden kanssa kamppaileva lahjakkuus jää vaille unelmansa toteutumista, kun ympäristön tuki tai poikkeuksellinen sinnikkyys eivät riitä kompensoimaan taipaleella kohdattavia vaikeuksia.

TYÖ OPETTAJANKOULUTUSNEUVOSTOSSA

Toimin kaksi kautta opettajakorkeakoulun opettajankoulutusneuvoston jäsenenä. Neuvosto oli erinomainen paikka perehtyä ammatillisen opettajankoulutuksen toimintaan ja sitä sääteleviin olosuhteisiin ja säädöksiin. Siinä pääsi tutustumaan syvällisemmin koulutuksen arkeen ja myös sitä toteuttaviin ihmisiin. Erityisen kiinnostavia olivat kuvaukset ja kokemukset innovatiivisista pedagogisista ratkaisuksista, joita koulutuksessa oli kehitetty sen sopeuttamiseksi opiskelijoiden elämäntilanteisiin. Koska opettajaksi opiskelu tapahtuu pääosin työn ohessa, viedään opetus opiskelijoiden luo. Opiskelijat kokoontuivat Jyväskylään vain muutamaksi viikonlopuksi. Tämä on opettajille hyvin vaativa malli ja aiheuttaa myös lisäkustannuksia perinteiseen koulutusmalliin verrattuna. Tästä käytiin, ja varmaan käydään edelleen, jatkuvaa väantöä rahoittajan kanssa. Kouluttajien kokemukset mallista olivat kiinnostavia kuulla. Koulutus viedään opiskelijoiden elämänpiiriin, joka mahdollistaa vahvasti käytäntöön sitoutuvat pedagogiset ratkaisut. Opettajan ja opiskelijan suhde mallissa oli myös poikkeuksellisen läheinen, millä var-

**AMMATILLISEN
OPETTAJAKORKEAKOULUN
PÄÄTTÄJÄISET 28.5.1999 klo 13.00**

OHJELMA

KEVÄTLAULU

*opiskelijat Leena Jämsen ja
Katariina Ruokonen
Keski-Suomen konservatorio*

YLIOPISTON JA AMMATTIKASVATUKSEN KENTÄN YHTEISTYÖ

*johtaja, professori Jouni Välijärvi
Jyväskylän yliopisto/KTL*

KESÄILLAN VALSSI

*opiskelijat Leena Jämsen ja
Katariina Ruokonen
Keski-Suomen konservatorio*

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN

UUDET HAASTEET

TODISTUSTEN JAKO

johtaja Ulla Mutka

KEVÄTHUUMAUS

*opiskelijat Leena Jämsen ja
Katariina Ruokonen
Keski-Suomen konservatorio*

AJATUKSIA POLUN VARRELTA

opiskelija Tuula-Hannele Ikonen

TERVEHDYS VALMISTUVILLE

OPISKELIJOILLE

pastori Heikki Korhonen

SUVIVIRSI

Juhlakahvit ravintola AVECissa

masti oli myönteinen vaikutus myös opintojen etenemiseen. Mallista voisi olla myös paljon hyödyllistä opittavaa muualla tapahtuvaan opettajakoulutukseen. Muista ammateista tulevien kouluttautuminen opettajaksi voisi rikastuttaa myös yleissivistävien koulujen pedagogista asiantuntemusta.

Opettajankoulutusneuvoston työ avasi näkemään myös sen, kuinka tiukassa resurssitilanteessa ammatilliset opettajakorkeakoulut työtään tekivät. Resurssit itse asiassa kaventuivat vuosi vuodelta koko sen ajan, kun itse olin mukana neuvoston työssä. Ansiokkaasti Jyväskylän kouluttajat tilanteeseen kuitenkin sopeutuivat. Tiukkeneva resurssitilanne vaikutti myös siihen, että opettajakorkeakoulun hanketoiminta lisääntyi ja kansainvälistyi hyvin nopeasti. Tämä on varmasti ollut omiaan myös kehittämään perustoimintaa ja laajentamaan opetushenkilöstön asiantuntemusta, vaikkakin se on tarkoittanut myös opettajien työpaineiden huomattavaa lisääntymistä.

Kiinnostavaa oli myös huomata työmarkkinatilanteen voimakas heijastuminen opettajakoulutuksen hakijamääriin. Talouden nousukausien aikana hakijamäärät tyypillisesti laskivat ja laman kohdatessa taas nousivat. Näin erityisesti tekniikan ja sen lähialueilla. Ammatillinen opettajankoulutus nivoutuu näin ollen monella tapaa erottamattomaksi osaksi tuotantoelämän ja muun yhteiskunnan kehitystä.

Opettajankoulutusneuvoston jäsenyys avasi minulle myös tilaisuuksia osallistua moniin opettajakorkeakoulun juhlatilaisuuksiin. Useissa niistä sain myös pitää puheenvuoron valmistuville opiskelijoille, mitä edelleen lämmöllä muistelen.

YHTEISTYÖTÄ KANSAINVÄLISISSÄ HANKKEISSA

Mielenkiintoisia olivat myös yhteiset kansainväliset hankkeet opettajakorkeakoulun ja koulutuksen tutkimuslaitoksen välillä. Ns. Vietnam-projektia seurasin varsin läheltä kollegani Pentti Nikkasan raportoinnin kautta. Värikkääseen tapansa Pentti kuvasi projektin arkea varsin puhuttelevalla tavalla. Kuvausten perusteella hän ja kumppanit opettajakorkeakoulusta laittoivat sanamukaisesti itsensä likoon ja kehittivät ammatillisen koulutuksen pedagogiikkaa todellakin nyrkit savessa. Kuvaukset konkreettisen rahan siirroista rahavöitä käyttäen toisesta maasta rajan yli Vietnamiin nostivat viimeistään hiukset pystyyn. Mihin ihmeeseen olin laitoksen puolesta luvan antanut ja samalla sitonut yliopistomekin! ”Rikos” lienee kuitenkin onneksi jo vanhentunut. Noissa olosuhteissa, kun normaalit pankkiyhteydet eivät toimineet, innovatiivisiin ratkaisuihin oli ymmärrettävästi turvaututtava huomattavien riskienkin uhalla. Hankkeen myötä kävi minulle myös ilmeisen selväksi se, että korruptio oli jatkuvasti läsnä tässä

kulttuurissa toimittaessa. Rahojen ja erilaisten hankintojen perille meno oli projektin toimesta varmistettava viimeistä vaihetta myöten, jotta opettajat ja opiskelijat saivat luvatus koulutuksen ja heille hankitut laitteet käyttöönsä.

Samankaltaisia kokemuksia karttui myös opettajakorkeakoulun Egypti-projektista, jossa oli jonkin verran itsekkin mukana kouluttajana. Kansainvälisissä hankkeissa paikallisten toimijoiden sitoutuminen ja motiivit yhteistyöhön eivät aina välttämättä tue tavoitteita pedagogisen laadun kehittämiseksi tehokkaimmalla mahdollisella tavalla. Toisaalta erityisesti Vietnam-hankkeesta opin taas kerran sen, kuinka antaumuksellisesti ja vilpittömin motiivein kollegani saivat aikaan sen, mikä noissa vaikeissa olosuhteissa oli ylipäänsä mahdollista. Tässä näkyi parhaimmillaan suomalainen rehellisyys ja heittäytyminen, joka tuottaa asiantuntevat ja parhaiten toimivat ratkaisut hankaliinkin tilanteisiin. Noista kokemuksista voi myös paljon ammentaa omaan kontekstiimme sen tajuamiseen, mitä ovat omat vahvuutemme ja miksi niistä kannattaa pitää tiukasti kiinni. Laadukas koulutus perustuu tekijöidensä korkeaan eettiseen tietoisuuteen ja ennen kaikkea rikkumattomaan keskinäiseen luottamukseen.

TULEVAISUUS NÄYTTÄÄ HYVÄLTÄ

Alussa viittasin yliopiston ja opettajakorkeakoulun yhteistyön perinteeseen ohjaajakoulutuksen alueella ja sen hiipumiseen sittemmin avainhenkilöiden vaihtuessa. EduFutura -hankkeessa, joka pyrkii lisäämään ja syventämään Jyväskylän ammattikorkeakoulun, yliopiston ja koulutuskuntayhtymä Gradian yhteistyötä, opettajankoulutus nousi heti alussa keskeiseksi kiinnostuksen kohteeksi. Pedagogisessa kehittämistyössä nähtiin runsaasti yhteisiä intressejä. Opiskelijoiden ohjauksen kehittäminen korostui näissä keskusteluissa erityisesti, koska sen merkitys opiskelijoiden joustavien urapolkujen ja ristiinopiskelun lisäämisessä ja vahvistamisessa on luonnollisesti avaintekijä. EduFuturaan muun muassa perustettiin yhteinen pedagogiikan asiantuntijaryhmä, jonka asiantuntemus oli poikkeuksellisen korkeatasoinen ja monipuolinen. Ryhmän puitteissa laadittiin muun muassa oppilaitosten yhteinen ohjauksen kehittämissuunnitelma, jossa analysoitiin ohjauksen avainkohdat ja niiden kehittämistarpeet erityisesti opiskelijoiden tarpeiden näkökulmasta.

Tänä päivänä on ilahduttavaa havaita kuinka tehokkaasti ja innovatiivisesti tulevaisuuden opettajankoulutusta rakennetaan ammattikorkeakoulun ja yliopiston yhteistyöllä EduFuturan luomissa puitteissa. Keskinäinen arvostus ja oppiminen ovat edenneet viime vuosina tavalla, josta aikanaan esimerkiksi opettajakoulutusneuvoston tapaamisissa saatoimme vain unelmoida.